

ACC. NR. 2321.

2321

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLandskap: *Skåne*

Upptecknat av

*Emil Erdman*Härad: *Bjäre*

Adress

*Venstorp Hof*Socken: *Västra Karup*

Berättat av

*Oliva Liberg o. Erikst. Nilsson*Uppteckningsår: *1928*

Född år

1848-1848 i Västra Karup

1.

(13 sidor)

Uppteckningen rör

*Jå lin odlades och bereddes i
Bjärebygden.**Lin och
Inbered-
ning.*

Lindon var linodling allmän ännu i våra bygder, och linberedningen var en högt skattad hemslöjd. Linodling och linnespänad har urgamla anor i vårt land, ja redan under stenåldern var linnespänad känd hos oss. De många gamla minnena kulturhistoriskt intressanta hemslöjd hos praktiskt taget beträffande sydligaste Sverige till en föregångartid. De gamla "bräduarna", bergstugarna, som man under stuvfåg uti i bygden ännu kan

Skriv endast på denna sida!

2
påträffa här och var, utgöra värdau alltid endast
peinnor, som erinra oss om den tid, då linodling
allu äud förkom även i Bjäre-kygden.

Linfröet såddes tidigt på våren på väl bearbetad
och god jord såud ganska ^{tätt}, ty då belevo linstjäl-
karna finare och därmed även ^{de} kornerna. Något före
blomningstiden vidtog lutningen av linfältet,
ty det var viktigt, så detta blev fensat från ogräs
Såst vid tiden för frönas mognad skördade man
linet "höret", vilket försiggick på så sätt, så man
samlade det samman med händerna — uppryckte
med rötterna — och band det tillhopa i små bär-
var, vilka sedan uppsattes i skylar för torkning.
Sedan kornarna blivit väl genomtorra, kördes de
hem till gården, varevid de lades in på en loze, där de
inom kort repades på en "härrepa", varvid linstjäl-
karna befriades från frökapskarna.

Den enkla redskap bestod av en lerädstycke, som försedd med decimeterlånge järnspetsar, sittaude i rader. Nu var linet färdigt att utbridas i tunt lager på en arbetad äng, där det fick ligga 5-7 veckor, uttall för rogn och dagg för att "rötas". Efter "rötningen", komnades höiet "lands linat" ut, som man i våra Rörvar, vilka fördes till "kastan", brytstugan, där de uppsattes på "lavet", som utgjordes av uppbyggda ställningar, på vilka voro lagda breda träribbor eller runda stötkar. I ena hörnet till vänster vid ingången - av den egentliga "kastan" var uppmurad en enkel eldstad "gallen", i vilken man upptände en duklig vedlaska, som underhölls till bant ut på matton för att lin Rörvar - av den med stekt uppsstigade värmen skulle bli väl genomtörad, Skriv endast på denna sida! och under det röttes

med nöda ledde sig väg upp genom det s. k. "lure-
hållet" — en fyrkantig öppning i bastans tak.
Man kan till tåll tänka, att det blev både varmt och roligt
därinne under de timmar linterkningen pågick. —

4.

2321.

Sidigt följande morgon — ofta redan vid tvåtiden —
infann sig gårdens döttrar jämte pigorna i sällskap
med dem som därtill anmodat att vara behjälpliga
vid den förestående linterkningen — att "bryta här".
Innan arbetet började, plågade den, som
föreställ linterkningen, att först själv pröva en
"hörshorn", en del av en linterkarve, på "brodden", lin-
bräkan, för att uträna, hur vid a linnet var tillräck-
ligt tarrt, så att skävorna föll lätt av. — Själva
gevarbetet vid linbräkan utfördes stundom av
manliga deltagare, vilka med kraft förde linbrä-
kans med handlag försedda lock mot "lådans" tet
uppåtriktade Skriv endast på denna sida! jämloppande rassa

trä"Kanter, mellan vilka lockets Kanter passade
in. Genom denna bearbetning knäcktes de tvärs
över "lådau" lagda liustjälkarna, de vidartade de
larna brötos därvid av och föll ned på marken som
små flisor "skåvor". När linet av männen var "tra-
sat", overlämnades det till flisörarna, som "skåvade" det
samma för sina linbräkar. Detta arbete utfördes i
krytslugans yttre del, som kallades "krytshuset",
och vilket bestod av grästens väggar och takbesättning
med halmtäckning. Inuti den egentliga "kassan",
"tarrskuffen", stod en av Kvinnorna, för tillfället
kallad "lokull", och nedtog Kärvarna från "lådau"
samt kastade dem till de i krytshuset vid sina lin-
bräkar pissande. Arbetet här utfördes gällan
under febril lärarska för att hinna med arbetet i
god tid - ty Kanterna redan nästa dag skulle
"tarrskuffen" Skriv endast på denna sida! targa i kassa av

6.

en myll "kryddlag" - med en skavarna skundom flö-
go omkring "kryddorna". - Skavorna skulle också
ha vara på fören (se värdas som strö under djuren).

På morgonen kom husmodern på besök i
kryddstugan, med förande pinnar och potterödsstakar,
vilka senare hon skav i två hälvter, på vilka hon bred-
de smör, för att därefter uti de "smörgåsarna" på de
arbetande. Efter arbetets avslutande vanligen
vid middagstiden, togs flickarna sina kulerätkar
på ryggen och vandrade hem till gården, med en svan-
nen hörd hru det lerade linat och leu o det in på
logen. En anträngande arbete var om utjord, och där-
för var en festad middag alltid välkommen. Den-
na bestod vid dylika tillfällen vanligen av sill och
potatis, sauc, risvälling eller risgröt, någon gång
av äppelsoppa som efterrätt. Linat vidare

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.
2321

7. Beredning utfördes under eftermiddagen ute på
loggen vid "Skäddstolen", vilken naturligen utgjordes av
linbräddan uppställd på ena ändan. Linet lades över
"Skäddstolen" och hölls på denna sida med vän-
ster hand med linet frött nedhängande på dess öfver sida,
varvid man bearbetade detsamma med en "Skäddkniv"
"Skäddla", så att de efter beräkningen förarsittande
"Skävorna" avskildes från linet. Över de öfriga
och kortaste "Lingorna", "Skäddfallet" sloges av och
fölls ned. Under tiden såu en av flickorna med en
"Fisterydda" och upplyfte med denna "Skäddfallet"
samt "Skäddla" detsamma över en upp- och nerrant.
Såll, så att de "Skävor", som ännu funnos kvar föll
genom sållet med på loggolvet. Därefter var "Skädd-
fallet" vridt samman till "Lindottar": först till två spå-
rad samt användbart till "Säckvar" och "Askepallar".
Linet hade nu blivit befriad från de

7
grösta tågerna, men innan det var färdigt att spän-
na för att användas till fina linnevävnader, måste det
först "hållas", "hållas", ett arbete, som bestod däri, att
man vred en s. k. "kuvud" på ett knippe luntågar och
drog den upplösta delen av detta gäng för gäng
genom en håll, som bestod av en ung. 6 dm. långt
och 1 1/2 dm. bred trästycke, på vars udda cirka
en 1/2 dm. cyta sullo fästa järntaggar, ordnade så, att
en järntagg täckte en lucka, som bildades av två
grannför en och kom påttande taggar. Genom detta
arbete skildes de kortare tågerna, "klänerna" från
det längre linnet. Av de hupsamlade klänerna fram-
sada långarna, "blaggarna", varav man vävde grova
linnevävnader. Av dessa pydde man drängarnas
linbyxor (sådana används ibland även till "kyrk-
byxor"), vilka vanligen utgjorde en del av lönen in-
nature, samt till lakan åt tjänstefolket, ja, även

1. Den nedre delen av "pigornas" linnen, "närdu" (den
övre, finare delen av linnen kallades "apsblödd"). Då
den ikländ hände, så det var mycket varmt under stän-
detiden, var det ej ovanligt, att kvinnorna i klotta
linnet - vilket på den tiden var mycket långt och
försedd med långa ärmar - utförde sködarbetet
på åker och äng. - "tiderna förändras och vi med den"
Arbete, som här ovan beskrivits, utfördes ofta under
sång och glans såväl gästfrikt under.

Efter häcklänket vid man "linlockarna"
till "kransar" - 12 "lockar" i varje "krans" - och så var
det förvigt till spinnad såväl förvarades på, till hus-
modern och husets döttrar och möjligen "pigorna"
frugo till öring till att spinna linsmona. "Pigorna"
kunde då få tillåta till klockan var 10 eller 11 på kväl-
larna och spinna för att sedan stiga upp klockan
5 på morgnarna för mjölkningen. Stundom

blevo de så somriga, åu de, enligt vad de gamle Run-
na berättat om, sållo sina pinnar, "klappar", med
läu ögonlocken för åu dessom g. Skulle sluta sig sam-
man. — När man höv sådant, förstär man skul-
naden mellan gæu uet och uyt. —

Vid spanaden vreds en "Prans" omkring spinnrockens
"rockhuud", och på formade fläcka fingrar lättagor-
na tve linustråd, som därefter haspades på en "hasp".
Den haspade tråden lades nu på "lyken", varvid man pla-
cerade det i ett stort lyckkar — det grövre linet underst
och det finare däröver — och oöu på detta lade man ett
groot limstykke, "ackypatt", täckt med en tjockt lager
av björtaska. Rockhull vatten ploys nu i lyckkaret,
och så fortsatte man därmed på samma sätt, som
vid en vanlig starväll, då man byter kläderna. Gar-
net upptogs därefter i lyckkaret, sköljdes i

Kald vatten, och så följde därefter vanligen en efterlyft
med bodalul. Så var då fingarnas färdig till träda på
trenne långa stänger, vilka upphängdes på midkly-
kar försedda och i jorden nedslagna stölpvar, kallade
"Krakar". — Var mte gårdar försedd med dylika, ladre
stängerna med de påträdde linhärvarna på en klö-
ver eller en sugårdsgård. I varje fall måste man
placera de grå härvarna på en plats, där värden
kunde "hålla" dem. — Spånaden utfördes under vin-
tern, då spinnrockarna var i livlig verksamhet
i gårdarna, så att man skulle hinna bli färdig med lin-
garnet före sommarens inträde, då värstolarna sattes
i gång, och flitiga händer lade qlv efter alv kastom sig
av den stidstarka linnevävnaden — och så följde
de hela sommaren, endast med avbrott för skörde-
arbetet och hemmeto sysslar. När linnevävningen

9

Slutligen levo mertagna ur västholarna, liksom de
 omredde härifrån ut på en grön äng eller äker för
 ytterligare "betning". Om man ibland vä-
 de mera än som sägs behövt för hemmets behov
 samt till en häradde "hengift" (i gårdens fötter, kö-
 de man t. ex. till Vaholms marknad med sin över-
 skott av släddvita linnevävnader, vilka där ut-
 köptes till salu. Varje husmoder var dock mycket en-
 gyligen om, så hennes dottrar skulle kunna medföra
 till det belivade nya hemmet en praktlig "hengift"
 av linnevaror, liksom också av sämjkläder, såsom
 mjuka dunbolsar m. m. Över till yllekläder
 värdde man alltid i hemmet på den tiden, och därav
 det varligt, att bondfläkterna kommo till sin rätt
 i hemmet och hjälpte varandra med att karda ull.
 Det förtiojande av tvornaden och stämningen vid de
 t. ex. "Kardogillena"

Skriv endast på denna sida!

plågade byggnads-
ung

3. - Karlar infirna sig och Sjöungs visor samt pratade
och skämtade med flickorna. Familjen hörd då van-
ligen på Kaffe med dopp, stundom även på kvällsamat-
och aut var glädje och gänningar.

Såsom benämndes tröskade bonden "Knolet",
fruktlylsarna, på togen för att prona skulle skiljas
från fruktstället, varefter en del av linfröet såldes,
medan det övriga användes till utsäde. Tilland
hände det, att man köpte linfrö till en slags gröt,
vilken användes som en varm deg att läggas på
sjuka delar av kroppen, t. ex. för väsk och andra å-
kommor.